

Купріянова Анастасія Олександрівна,
в.о. директора Національного наукового
центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України, кандидат
юридичних наук

Ковкіна Євгенія Володимирівна,
завідувач лабораторії Національного
наукового центру «Інститут судових
експертиз ім. Засл. проф. М.С.
Бокаріуса» Міністерства юстиції
України, кандидат філологічних наук

ЗАПОЗИЧЕННЯ З ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВ ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Сучасна українська термінологія криміналістичної експертизи складається з чотирьох розрядів спеціальної лексики: а) загальнонаукові терміни; б) терміни криміналістики та суміжних із нею наук (дисциплін); в) терміни, що застосовуються при проведенні всіх видів криміналістичних експертиз; г) терміни, уживані в окремих видах криміналістичних експертиз.

Основа термінологічного апарату криміналістичної експертизи базується на українській лексиці, поряд із тим названа спеціальна терміносистема супроводжується постійним розширенням і оновленням, зокрема лексичними запозиченнями з різних мов світу. Поповнення термінологічної системи криміналістичної експертизи запозиченнями з європейських мов зумовлюється екстралінгвальними чинниками, такими, як стрімкий розвиток науки і техніки, інтеграційні державні процеси, взаємодія та співробітництво з країнами Європи,

зокрема, в актуальних галузях науки і техніки. Цілковитим підтвердження такого збагачення терміносистеми є поява нових понять, об'єктів, процесів, що входить до спеціальної лексики певної галузі знань.

Питання використання іншомовної лексики в термінології залишається одним із актуальних у роботах науковців. Наприклад, Кочан І. М., Панько Т. І., Прадід Ю. Ф., досліджуючи юридичну термінологію, звертають увагу на її постійне розширення саме за рахунок входження до складу запозичень з різних мов, на особливостях правописних норм таких спеціальних слів.

Особливістю термінологічної системи криміналістичної експертизи є її інтеграцій характер, що зумовлюється включенням до її тезаурусу значної кількості термінів різних галузей науки і техніки. Маємо на увазі не лише терміни правничої галузі, а й терміни спеціальних, вузькопредметних галузей, наприклад, військової, хімічної, біологічної, мовознавчої термінології, що застосовуються при проведенні всіх видів криміналістичних експертиз. Так, актуальними і часто вживаними на сьогодні у правничій сфері є такі терміни як *сепаратизм*, *колаборант*, *анексія*, *окупація*, *деокупація*, *гlorифікація* та ін. Використовуючись у мові юриспруденції, зазначені спеціальні лексеми поступово входять і до тезаурусу криміналістичної експертизи, зокрема у словнику судової лінгвістичної експертизи.

Запозичення професійної лексики криміналістичної експертизи з європейських мов простежується на прикладах назв на позначення конкретних реалій. Особливо це простежується на розмовних назвах зброї, що є об'єктами криміналістичних досліджень, наприклад: *бердан*, *браунінг*, *джонсон*, *маузер*, *мосін*. Наведені лексеми є загальноновживаними назвами типів зброї, а при її дослідженнях під час проведення експертизи встановлюють вид, тип, калібр, рік випуску та ін., тобто надають

конкретну характеристику об'єкта дослідження: наприклад, *гвинтівка Бердана, пістолет Браунінга, ручний кулемет Джонсона, Револьвер Маузера, гвинтівка Мосіна*. На теперішній час активно увійшли до словника криміналістичної експертизи такі сучасні назви, як *дрон, дрон-камікадзе, міні-шахед, БПЛА (та їх найменування «Шахед», «Герань»)*, також назви зброї й озброєння *«Джавелін», «Пётріот»* та ін.

До складу термінології криміналістичної експертизи останнім часом увійшли такі запозичення з європейських мов, як: *сугестія, кастомізація, контамінація, ехопраксія, пальмоскопія, нойшейпінг*. Семантика зазначених термінів повністю зберігається в українській термінології криміналістичної експертизи й використовується в тих галузях, де дослідження проводяться за допомогою спеціальних пристроїв, як-от, у трасології, а також хімічній, комп'ютерній і почеркознавчій експертизах та ін. Наприклад, у термінах експертизи відео-, звукозапису для назви методу віртуального зменшення шуму оцифрованої фонограми, використовується англомовний термін *нойшейпінг (noiseshaping – «зміна форми шуму»)*.

Розбудова дотичних наукових галузей веде до поповнення спеціального словника криміналістичної експертизи. Із розвитком комп'ютерних технологій та впровадженням програмного забезпечення в усі сфери діяльності людини з'являються нові види кримінальних правопорушень. Звідси виникає потреба у створенні відповідних криміналістичних досліджень, що супроводжується засвоєнням іншомовних спеціальних лексем та виникненням нових для назв об'єктів або досліджень. Особливу увагу привертають, наприклад, такі терміни, як *кіберзлочинність, SMS-шахрайство, DoS-атаки, біткоїн, блокчейн, криптовалюта* і т. ін. Поява та використання названих термінологічних одиниць, на нашу думку, є виправданими, оскільки запозичені частини *кібер-, SMS-, DoS-* та

ін. з'явилися разом із новими поняттями, тому й не виникає потреби створювати українськомовні відповідники до них.

Нами наведені лише окремі випадки сучасного оновлення термінологічної системи криміналістичної експертизи запозиченнями з різних мов. Дійсно, рушійною силою, яка стимулює поповнення спеціального складу мови іншомовними словами, є розвиток науки і техніки, неперервний науково-технічний прогрес. Саме він акумулює збагачення термінологічної лексики як мобільної і відкритої частини словникового складу.

Поряд із тим, актуальною проблемою залишається паралельне використання власне українських та іншомовних термінів. Наприклад, на сьогодні фіксується таке паралельне використання термінів юридичної сфери: *імплементація – впровадження, авторське право – копірайт, претензія – клайм*», що одночасно використовуються. Як свідчить практика входження запозичень в українську мову, з плином часу відбудеться усталення одного з термінів, але на етапі входження певний період існує названий паралелізм. Одним із прикладів такого усталення є входження в українську правничу сферу термінів *юрист, адвокат*. На сьогодні вже маємо закріплені дефініції у юридичних термінологічних словниках, де визначено конкретне значення із усіма семантичними відтінками термінів «*юрист*», «*адвокат*», «*представник*», «*правозахисник*», що використовуються залежно від конкретної ситуації у різних юридичних документах, відповідно до норма законодавства України.

Позитивною є законодавча практика, коли одразу із входженням у термінологію правничої сфери вводиться і його тлумачення саме у законі, статті відповідного кодексу, тексті певного нормативно-правового акта. Це покращує розуміння юридичного документу, диспозиції статті та ін.,

запобігає уникнення різного тлумачення юридичних, правових норм.

Отже, на сьогодні запозичення з європейських мов є постійним джерелом розвитку термінологічної системи криміналістичної експертизи, вони є цілком виправданим наслідком прямих міжмовних контактів і багатоступеневої міграції термінів, що зумовлені взаємодією та співробітництвом з країнами Європи, зокрема, в галузі криміналістичної експертизи. Іншомовні запозичення дійсно вважаються цінним надбанням, на сьогодні українська мова успішно їх абсорбує у свою усталену систему термінотворення, що зумовлено реакцією на реальні потреби професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дьолог О. С. Сучасне українське термінотворення: Традиції та новаторство. Актуальні наукові дослідження у світі. Сб. наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 2(34), ч. 5. С. 16–21

2. Кочан І. М. Українська наукова лексика: міжнародні компоненти в термінології: навч. посіб. Київ: Знання, 2013. 294 с.;

3. Панько Т., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.

4. Прадід Ю. Юридична лінгвістика (проблематика досліджень) // Мовознавство. № 1 (34), 2016. С. 80.